

OKUPĀCIJAS MUZEJS UN RĪGAS ATTĪSTĪBA

Jānis Krastiņš,

Dr.habil.arch., RTU profesors,

LZA akadēmiķis

2007. gada 14. jūnijā Rīgas pilsētas arhitekta Jāņa Dripes kolēģijas sēdē izskatīja arhitekta G. Birkerta priekšlikumu Okupācijas muzeja ēkas paplašinājumam, kas tehniskā projekta līmenī tiek detalizēti izstrādāts arhitektūras projektēšanas birojā "RDS Arhitekti". Priekšlikums parādījās atklātībā jau pirms sešiem gadiem un nav principiāli mainījies. Diezgan savdabīgi, ka pašreizējos varas ešelonos G. Birkerta priekšlikums jau akceptēts kā negrozāms fakts: pirms kolēģijas sēdes Kultūras ministre H. Demakova un Rīgas mērs J. Birks parakstīja nodomprotokolu par represēto piemiņas vietas izveidi muzeja priekšā, un šīs vietas projektu konkursa nolikumā ierakstīts, ka projektos jāņem vērā G. Birkerta iecere.

Kolēģijas sēdē atsevišķi tās locekļi G. Birkerta iecerei izteica nedalītu atzinību, taču izskanēja arī nopietnas iebildes. Veicot dziļāku izskatāmā priekšlikuma analīzi, tādas izteica arī šo rindu autors.

1. Nav pamatoti analizēt Okupācijas muzeja paplašinājuma priekšlikumu, iekams nav skaidrs visas apkārtējās teritorijas attīstības detālplānojums, kura izstrādi paredzēts uzsākt Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta pilsētplānošanas nodaļā.

2. Par Strēlnieku laukumu dēvētajai vietai patlaban nav pilsēt būvnieciski un telpiski definējama laukuma pazīmju; tai nepieciešams radīt Vecrīgas mērogam un viduslaiku pilsētvides raksturam atbilstoša laukuma telpisko ietvaru. Tas panākams, izveidojot jaunu apbūvi gar 11. novembra krastmalu, Grēcinieku ielu un Kaļķu ielu. Īpaši aktuāls ir Rātslaukuma telpiskais noslēgums pie Kaļķu ielas. Piedāvātais Okupācijas muzeja

paplašinājums šī jautājuma atrisināšanu var atvirzīt tālākā nākotnē.

3. Piedāvātais Okupācijas muzeja paplašinājums risināts kā izteikti brīvstāvošs, frontāli uztverams apjoms bez saistības ar vides kontekstu, neintegre esošo ēku no jauna izveidojamā apbūvē un izslēdz apbūves eventuālas attīstības iespēju.

4. Okupācijas muzeja paplašinājuma priekšlikumā arhitekta deklarētie izteiksmes paņēmieni — metafora un simbols (gaismas uzvara pār tumsu) — nav uztverami bez verbāliem paskaidrojumiem, turklāt nojauc muzeja esošās ēkas jau nostabilizējušos semantisko kvalitāti.

5. Virkne okupācijas muzeja paplašinājuma priekšlikuma arhitektoniskā un pilsēt būvnieciskā risinājuma mezglu degradē esošo autentisko ēku un neatbilst vispārpieņemtiem un zināmiem mākslinieciskās kompozīcijas pamatprincipiem:

- 5.1. Paplašinājums iznīcina esošās ēkas ieejas daļas spārna eleganto atvirzījumu un līdz ar to tās māksliniecisko kvalitāti.
- 5.2. Paplašinātās celtnes kopējā fasāde sadalīta divās vizuālajā uztverē vienāda garuma daļās. No visām iespējamām tā ir visneizteiksmīgākā proporcija, ko arhitektūrā pēdējos 3400 gadus vairs nelieto.
- 5.3. Paplašinātās celtnes abas atšķirīgā arhitektoniskā apdarē veidotās, bet vienādā augstuma fasādes daļas savietotas gandrīz vienā un tajā pašā plaknē, kas no visām iespējamām ir visneizteiksmīgākais arhitektoniski telpiskās kompozīcijas paņēmieni.

- 5.4. Paplašinājuma daļas fasādes apdarē paredzēto akmens plātņu dalījumā atkārtoti esošās ēkas fasādes apdarē izmantoti kapara elementu izmēri. Vienā materiālā veidotas virsmas rakstura imitēšana tajā pašā plaknē ar citu materiālu rada nevis arhitekta deklarēto harmoniju, bet savstarpēju nesaderību un vājina iecerēto kontrasta principu.
- 5.5. Ēkas paplašinājuma mehānisks taisnleņķa noslēgums pret Grēcinieku ielu ar fasādes atkāpi no tās, ignorējot šīs ielas apbūves līniju, neatbilst nekādiem apbūves nosacījumiem, izkropļo reģenerējamo ielas telpu un izceļ celtnes nesaderību ar apkārtējo vidi.
- 5.6. Ar paredzēto paplašinājumu zemes stāva līmenī daļēji aizbūvējot brīvo telpu zem esošās ēkas, tiek iznīcināta šīs vietas pašreizējā izcilā emocionālā izteiksmība gan skatā uz Rātslaukumu, gan skatā no Rātslaukuma Daugavas virzienā.
- 5.7. Zem esošās ēkas paredzētās paplašinājuma daļas šaurleņķa stūrī paredzētā ieeja, kas turklāt asēta uz Melngalvju nama apjoma stūri, ir vizuāli noslēpta no publiskās

ārtelpas un neatbilst šādas nozīmes celtnes ieejai nepieciešamajam raksturam.

- 5.8. Paplašinājuma daļas priekšā paredzētā bērzu birzs ir absolūti sveša Vecrīgas vides raksturam, bet kā iecerētais "latviskuma" simbols ir vismaz naivs mākslinieciskās izteiksmes paņēmieni (latviešu folklorā lielāka nozīme ir vērtīgākām koku šķirnēm, turklāt citiem bērzs šķiet tipiski krievisks koks).

Kontekstā ar G. Birkerta jaunāko ieceri acīmredzot nav lieki vēlreiz pievērst uzmanību citam Birkerta projektam, saskaņā ar kuru jāiznīcina izcils kultūras mantojums — ēka Uzvaras bulvārī 2. Nekad nav par vēlu saglābt kaut ko no Rīgas un cieņas pret Rīgu. Pat tad, kad līdzās iznīcināt paredzētajām vērtībām sāks rakt Latvijas Nacionālās bibliotēkas būvbedri. It īpaši tāpēc, ka daudzinātā gaismas pils jeb stikla kalns, kas būtu organiski ieaudzis šajā nozīmīgajā vietā, ir stipri sarucis, un palikusi vien Rīgai svešā klajumā "peldoša" kaudzīte. Tās fasāde tagad veidota kā kvadrātisku rūtiņu krāvums, kas mehāniski apvilks ar piramidāla silueta kontūru. Neizbēgami nāk atmiņā vērtējums, ko pats Birkerts publiski veltīja ēkai Uzvaras bulvārī 2 — "ēka, kas tapusi ne īstā laikā un ne īstā vietā".